

ŞEHİR SOHBETLERİ -on bir- ŞEHİRLERİMİZ VE GENÇLİĞİMİZ

Önce herkes selamlaşırdı. Şimdi çok az selamlaşıyor. Gençler (kız-erkek) yan yana giderdi. Şimdi el ele tutuşuyor. Otobüste gençler yaşlılara yer verirdi, şimdi vermiyorlar! Dikkat edersek hepsi de gençlerle ilgili. Değişim kentlerde yaşanır. Kentlerde gençler üzerinden gözlemlenir.

Ahmet NARİNOĞLU

Şehirler: On kişiydik. Oturduk. Şehir üzerine sohbeteye koyulduk. Konu öyle derin öyle cazip geldi ki her birimizin peş peşe söyleyecekleri vardı. Fikirlerini, düşüncelerini yakalamak için aceleleri vardı. Sohbet bir vakit sonra beyin fırtınasına döndü. Oradakiler eteklerindeki taşları döktüler bir bir. Şehir demek geleceğimiz demek. Geleceğimiz demek gençlik demek. Öyleyse gelecek şehir ve gençlik demek. Bu mantık yürütmesi ile yarın şehirlerinde yarının gençliğine kafa yoralım dedik.

Sohbet bu ya. Bir konu etrafında daldan dala atlarsınız. Konudan konuya geçer sohbeteye açarsınız. Bizde öyle yapıyoruz. İngiltere'deydik. Bir İngiliz gazeteciyle sohbet ediyorduk. Biri 1967, öteki 1987 20yıl arayla iki kere İstanbul'a gelmiş. Ne gördünüz 20 yılda ne değişmiş diye sormuştum. Üç şeyin değiştiğini gözleriyle gördüğünü söyledi.

Önce herkes selamlaşırdı. Şimdi çok az selamlaşıyor. Gençler (kız-erkek) yan yana giderdi. Şimdi el ele tutuşuyor. Otobüste gençler yaşlılara yer verirdi, şimdi vermiyorlar! Dikkat edersek hepsi de gençlerle ilgili. Değişim kentlerde yaşanır. Kentlerde gençler üzerinden gözlemlenir. Anlattıkları kentsel değişimin konusu. Kent sosyologları toplumsal değişim en bariz kadınlarda ve gençlerde gözlenir derler. Kadına aynı bir bahis açacağız şimdi gençlerden sohbet edelim.

Mübeccel Kırayın Ereğli Araştırmasını okumuştum. Onar yıllık aralar ile Ereğli kentini sosyal yapısını, değişimlerini yerinde gözlemleyerek incelemişti. 1950 yıllarda çok partili hayata geçişle beraber esnaf olan babalar ile oğullar arasında siyasete bakış ayrımı başlar. Bu ayrım makası giderek açılır. Aile içi çatışmaya kadar varır. Buradan şu sonuca varıyoruz. Gençler değişimden yana yetişkinler mevcut durumdan yana. Bu çatışma hali göçün olmadığı devirlerde yaşanır. Köyden şehre göçün başlamasıyla başkalaşma, yabancılaşma, yozlaşma ortaya çıkar. Şehirlerimiz hala oturmadı. Gençlikte oturmuyor. Tarihe bakarsak imparatorlukları gençler kurmuşlar. Şehri de gençler kurmuşlar. Şehirler kurulurken temel gerekçeler var. Doğal kaynaklara sahiplik, ulaşım yolu, güvenlik, ticaret ve ötekiler. Gençler şehirde ne haldeler? Aslında herkesin bildiğini söylüyoruz. Bugünü anlamının yolu dünyaya anlamadan geçiyor. Lakin dün

anlamadan da bugünü kavrayamayız. Öyleyse geçmişimize bakalım. Bakalım da bugünü anlayalım.

BİZİM GENÇLİK

Kendi toplumsal yapısında gencin yeri belliydi. Ve basit, anlaşılır haldeydi. Köy çocuğu, Kasaba çocuğu, Şehir çocuğu diye ayırım yapılırdı. Köy çocuğu çobanlık yapar, tarlada, bahçede çalışır, kendi işini kendi yapardı. Kendi oyuncağını kendi yapardı. Disiplini dayanıklı, itaatkâr, kanaatkâr idi. Taşdığı aletler, ayna tarak, bıçak, mendil. Köylü genç memleketini sever ama uzaklara şehirlere göçmek, okuma üzerinden hayatında değişim peşindedir. Kasabalı genç arastada. Biraz köylü biraz şehirli. Ama kendine mahsus yanları var. Anadolu da “ne köylü ne kasabalı” derler. Bunu da aslımı kaybeden bozulan yozlaşan veya sonradan görenler için söylerler. Kasabalı genç kendi oyuncağını kendi yapar, kendi işini yapar, itaatkâr, sabırlı, insanlardan kaçmaz. İletişim kurar. Hayalci, hırslı, atak.

Şehirli genç; x,y,z gibi harflere dayalı gençlik algıları ülkemizi sarmadan önce en önde ve gözde gençlik şehirli gençlikti. Gençler aile disiplini içinde yetişirdi. Soyu soppu önem verirler. Meslek, spor ve sanatla tanışır. Ve iş sahibi olmak ister. Ticaretle uğraşanlar, aile şirketine dönmeyi planlar. Doğayı fazla tanımazlar. Deniz turizmını bilirler. Yurt dışına giderler. Özgürlük peşindedir. Hoşgörülü, naziktir. Siyasal hareketlere katılırlar. Zenginlik hırsları azdır. Teknolojiyi iyi kullanırlar. Modayı takip ederler.

Kırsal kesimde az haneli küçük yerleşim yerlerinde (mahalle, köy, kasaba) geniş aile içinde çocuk büyür, ergenlik yaşar, genç olur giderdi. Kimse fazladan gayret etmezdi. Ailenin toplumun/cemiyetin meselesi olmazdı. Sebebi gayet açıktı.

- Çocuk/genç büyük aile (dede, nine, amca, dayı, hala, teyze, v.b) içinde yetişirdi
- Büyükler birer öğretmen gibi, nazikatçı ve eğitimi idiler
- Köklü, sarsılmaz bir komşuluk vardı
- Toplum/Cemiyet gelenek ve göreneklerini yaşardı. O genç bu düzende disiplin altına yaşardı
- Cemiyetin her ferdi vazifesini yapar, yanlış yapan gence müdahale ederdi
- Genç gurbet yaşamadığından toplumun içinde disipline yaşardı

Eskiden köy çocuğu diye bir tabir vardı. Kimi övünerek kimi küçükseyerek kullanırdı. Şehirli çocuğu tabiri yerine şehir çocuğu derlerdi. Köy çocuğu doğal hayatı, şehir çocuğu medeniyeti temsil ederdi. Köyden şehre göçle beraber varoş, gecekondu, kenar mahalle, lümpen kültür, sokak kültürü, köy şehir arası bocalamalar derken ayırım tarihe karıştı.

Böyle iken şehirlerimiz değişime maruz kaldı. Gençlikte karmaşık hale geldi. Köyde nerdeyse kalmıyor. (Resmen köyü mahalle yaparak kendi köy kültürüne veda ediyoruz.) Şehirler geleneksel olmaktan çıktı. Şehir sosyologlarının bile henüz tanımlayamadığı. Yeni(!) şehirlerde yaşıyoruz. Bu ortamda ailede, gençte aynı vaziyette yeniden tanımlanmaya muhtaç. Şehirli genç budur diyemiyoruz. Her şehir yeni kültürler yaratıyor. Gençte bundan nasibini alıyor.

Bugün kentlerde gençliği anlamak karmaşık hale geldi. Açık toplumuz. Elin geçtiği köprüden geçiyoruz. Gençlik hareketleri gelişmiş ülkelerde kitle iletişim araçları sayesinde dünyaya dalga dalga yayılır. Dünya gençliğini, dünyadaki gençlik dalgalarını anlamadan, kendi gençliğimizi yerli yerine oturtamayız.

KUŞAKLAR

Biz, kentlerde gençlik dalgasını 68 kuşağı ile tanıdık, düzene baş kaldıran, ülkesini değiştirme peşinde koşan, dış cereyanlara açık gençlik. İlginç yanı. Çoğu da kırsal kesim çocukları oluşu. Yetmedi T8 kuşağı çıktı. Onun çizgisi de aynıydı. Derken ihtilal oldu. Sistem “uslu çocuk” istedi. Küreselleşme aldı başını gidince tüketen tek düze yeni nesiller idealleri, davayı bıraktılar, uslu çocuk oldular. Kapitalizmin ürünlerini tüketen tekdüze genç tipleri oldular. Bundan sonra harfe dayalı kuşaklar doğdu. Gençleri batı kültüründen mühlhem kuşaklara ayırıyoruz. Bizde tutmayınca ille de olsun diye bozulma/yozaşmalara alkış tutuyoruz. Başkaları okurken bambaşka haz alıyoruz.

Neymiş X kuşağıymış. Olmadı Y kuşağı olsun. Tutmadı Z kuşağı var. Z alfabenin sonu ama gençliğin sonu olmayacağına göre yeni harfler bulmalıyız. X,Y,Z 'den sonra gelen genç kuşağı O (sıfır) kuşak diyebiliriz. Belki de genelde post modernizemin özelde bulanık mantığın bir sonucu hiçbir şeyin manası, kıymeti olmayan değersizler dünyasında sadece

yaşamak adına yaşayan gençlik. Sorgulamadan dünyalı, günübürlükçi kabullenen verileri alan, var olanı tüketen, tavırsız, kararsız, eksensiz bir kuşak.

Gençliğin ana karakteri kuşak çatışmasıdır. İnsanlıktan beri var olan çatışma ilmin konusu olmuş. Dünya edebiyatı, yerli edebiyatımız işlemiştir. Turgenyev'in "babalar ve oğullar" unutulmaz bir eserdir. Kuşak çatışması var bundan kaçamayız. Hayatın tabiatında kuşaklar arasında fark olacak ama geçiş kayboluyor. Bizi tedirgin eden değerler kayıbdır. Kuşakları birbirine bağlayan değerlerin azalması, erimesi, kaybolması. Toplumun ve gençliğin çöküşü de burada başlıyor.

DÖNELİM BİZE

Şehirlerimize ve gençliğimize dönelim. Şehir ve gençliği kendince algılayan her birey /aile kendince yollar arıyor. Elin geçtiği köprüden geçtiğini kabul etmeyerek tabii. Gençliği kurtarmak için bulduğumuz sihirli formül; sermaye ve rant destekli Siteler. Siteleşme. Mahallenin can düşmanı siteler. Daha güvenli olsun, güvenli yaşayalım diye sitelerde oturuyoruz. Bugün her site bir fildişi kulesi gibi. İçinde yalnızız. Gençte mesela site arkadaşlığı, site grupları, site takımları, site ekibi v.b gibi faaliyetler yok. Yetişkinler azda olsa selamlaşıyor. Gençler daha az. Samsun da çalıştığım yıllarda idi. Sitede oturan adam çocuğu oynasın diye 4 kilometre ötede akrabanın evine götürürken 4 metre karşıdaki dairede akran çocukla oynamasına güven duymuyordu. Fırsat vermiyordu. Ne yazık ki büyükler çocuklar üzerinde toplum mühendisliği oynuyorlar. Anne – baba her şeye karar veriyor. Ergen yaşa gelince çocuk isyan bayrağını çekiyor. Ve yönetilemeyen gençlik. Bir tanıdığım vardı. Şehrin eski bir mahallesinde doğmuş, büyümüş evlenip de çoluk çocuğa karışmış. Şehrin gelişen semtine bir siteye taşınmış. Çocuklar yalnızlaşmış, bunalıma girmiş. Üstelik arkadaşı, akran çevresi oluşmamış. Çocukları yerli, milli, kimlikli yetişsin diye eski mahallesine dönmüş. Çocukları mahalle ortamına, sokağa emanet etmiş. Benliğine sahip yetişiyorlarmış. Şehrin varlıklı bir insanı hikâyesini böyle anlatmıştı. Mahalle, çocukları kurtardı demişti. Öyleyse mahalleye geri dönelim. Dönemiyorsak siteleri mahalle yapalım. Bunu söylerken nerde o eski mahalleler diye itirazları duyuyorum. Ama çare orda.

Kendi sosyolojimizden baktığımızda gençliğimizin karmaşık bir yapı içinde olduğunu görüyoruz. 1950'li yıllarda köyden şehre göç başlar. Dışa açılız. 1960'lı, 1970'li yıllardan itibaren gençlik dalgaları şehirler üzerinden gençliği sarar. Hem içerde hem dışarda yaşananlar gençleri kuşak çatışmalarına iter. Genç toplumla, düzenle, hatta kendiyile çatışır. Mesela şöyle bir ayrım ülkemiz için daha doğru olmaz mı? Riskli gençlik, sokak gençliği, okuyan gençlik, çalışan gençlik. Aslında gençler için başka ayrımlar da yapmalıyız. Çalışan gençlik-tembel gençlik, üreten gençlik-tüketen gençlik, okuyan gençlik-okumayan gençlik, duygulu gençlik-duygusuz gençlik, bağımlı gençlik-bağlı gençlik-hür gençlik gibi. Daha da yapılabilir. Kabullenmeliyiz. Yeni bir gençlik var. Yeni bir kentli gençlik yetişiyor. Bunlar; Ne köylü ne şehirli, ne kırsal ne kentli, ne yerli hem yabancı, ne milli hem evrensel, ne bizden ne farklı, ne duygulu ne umursamaz, ne dünyalı ne dünyasız, ne doğulu ne batılı, ne inançlı ne inançsız. Beklide ikisini birden yaşıyorlar. Çoğumuz yönetemediğimiz gençler karşısında genlere, eski zamanlara sığınıyoruz. Eskilerin saf, temiz, gözü açılmamış dünyası daracık, kırsal kesim (köy, kasaba diyebiliriz) gençliği kalmadı. O dönemler kendi gerçeklerinden hareketle gençleri yönetme/yetiştirme yollarını bulmuştu.

Eskiden gençler yetişsin diye yazın çıraklığı verilirdi. Her esnafta çırak olurdu. Sanat, zanaat öğrenirdi. Böylece çırak, kalfa, usta geleneği yaşardı. Genç; esnaf; sokağı, mahalleyi, işi, ticareti, insan münasebetlerini yaşayarak öğrenirdi. Köyde büyükleri veya akrabalarını yanına gönderirler doğal hayatı, ziraatı, çobanlığı, bekçiliği, üretimi öğrenirdi. Camilere, kurslara gönderilir. Dini bilgileri, manevi/ahlaki yönden yetişirdi.

Kızlar; ninelerin, annelerin yanında oturur, ekmek yapmayı, yemek pişirmeyi, kuşluk hazırlamayı, biçmeyi, dikmeyi, el işlerini öğrenirdi. Anadolu el sanatları, geleneksel beceriler nesillerden nesillere böyle aktarılırdı.

Kentli/shehirli olduktan sonra durum değişti. Biz kentliyiz. Gençlik kentli (şehirli demek ağır geliyor). Fikri hür, akli hür, vicdanı hür nesiller yetiştirme davamız; yönlendiremediğimiz bir yandan özgür, bir yandan bağımlı, bir yandan bağlı nesiller çıkardı. Değerler dünyasına kayıtsız, gamsız, köksüz, gençlik.

SOHBETTEN NOTLAR

Gençlik ve şehirler etle tınak gibi olduğuna göre; atasözünü misali hem nalına, hem mihına vurarak sohbetimizdeki tespitlere gelelim.

- Şehirde değerler çatışıyor. Kent değerler avcısı. Haybeye vurulan gençlik oluyor.
- Sakin şehir kalmadı. Zihin çalışmadan yoruluyor. Beden dinlenirken yıpranıyor. Civan merd gençler nerde?
- Gençler üşümüyor, ıslanmıyor, acıkmıyor, susamıyor her şey anında/yanında sunuluyor.
- Gençler parasız gezmiyor. Varlık ile yokluk farkını bilmiyor, yaşamıyor.
- Gençler ilgili, hevesli, kullanıcı, bağlı, derken bağımlı oluyor. Aileden hayattan, çevreden kopuyor.
- Genç okumuyor, düşünemiyor, Türkçeyi kullanamıyor, güzel konuşamıyor, yazamıyor.
- Gençlik şıp sevdi yaşıyor. Kalıcı, köklü sevgi bağı kuramıyorlar. Yuvalar kolay kuruluyor, kolay yıkılıyor.
- Kentlerde gençlere her yer açık gelse de, gence özgü “yaşam alanları” yetersiz kalıyor.
- Gençler sokakla barışık yaşamıyorlar. Gençler mahalle/köy kültürü içinde yetişmeli.
- Ah gençler bir paylaşmayı öğrenseler
- Genç yol sormayı bilmiyor. Yanı yönü sanal dünyadan soruyor
- Gençlerimiz sokakta dışarda oynamıyor, sosyal âlemde oynuyor
- Bugün gence ne verilse az. Neye sahipse fazlası peşinde, mutsuz
- Sosyal âlemde genç yalnız. Korku ve baskı hissediyor
- Genç tavır alamıyor, tepkileri anormal
- Kuşak farkı şimdilerde çok dar yaş gruplarına iniyor. Yetişkinler gençler ayrı dünyalarda yaşıyor
- Değer yargıları değersizleşiyor. Hayat anlamsızlaşıyor. Geriye sadece yaşamak kalıyor
- Korkular sarmalındayız. Ümitler az, karamsarlık artıyor
- Ebeveynler çocukları oyuncak yerine koyuyor
- Mutluluk dipsiz kuyu. Çocuk hazıra sahip oldukça mutsuzlaşıyor
- Anne-baba çocuğu yönettiğini sanıyor, ama yönetemiyor
- Anne-babanın çocuk yetiştirme davası; ben görmedim çocuğum görsün, ben giymedim çocuğum giysin, ben doymadım çocuğum doysun, ben yaşamadım çocuğum yaşasın davasıdır
- Genç annesinin veya sevgilisinin elini tutacağına cep telefonunu tutuyor

- Anneler sokağı sevmeyiz. Anneler sokağı sevmeli, sokakla barışmalı
- Aileler çözülüyor
- Değerler kayboluyor, dejenere oluyor

HÂSILI

Eskiler der ya. Bu vaziyet karşısında kentli yeni genç kuşağı anlamak, tanımak, tanımlamak, görmek zorundayız. Nice cereyanlar altında savrulan gence seyirci kalamayız. Karar vermeliyiz. Hayır, zor değil. Genç şehir ailesinin bir üyesi. Yeter ki taşları yerli yerine oturtalım. Gencin genç bakışından, ufuk açışından, yenilik enerjisinden, heyecanından, hayallerinden şehir soluk almalıdır.

İşte en kolayından yapacaklarımız:

- Yönetmelik komisyon ve kurullara gençleri katalım
- Gençlik araştırma merkezi kuralım
- Şehir yönetimine gençleri katalım
- Gençlik şehir meclisler kuralım
- STK'lara gençleri alalım
- İşletmeleri gençlere açalım
- Her gence ileri düzeyde eğitim sunalım
- Gence her düzeyde mesuliyet verelim
- Gençlik merkezleri kuralım
- Gence aile idaresinde söz hakkı verelim

Kentte, gençte dinamik değişime açık yanımızdır. Kabullenelim. Yolu da, gençle barışık yaşamaktır.